Svaland, før Gubben 2023

Det skjedde

En uhøytidelig oppsummering før den 50. Svalandsgubben

Av gubbeveteran Trygve Løland

Mye har skjedd siden Svalandsgubben så dagens lys **siste søndag i oktober 1974.** Gubbe nr. 50 skal feires i år. Og det er 50 år siden det store skrittet i lokal løperhistorie ble tatt, sommeren 1973. Det var samme år som Vegusdal manuelle telefonsentral ble nedlagt og fire år etter Neil Armstrong hadde tatt et lite skritt og menneskeheten et stort steg på månens overflate (20.7. 1969).

På Svaland vurderte en trio som besto av idrettsinteresserte bygdeoriginaler å ta noen grep for å få fart på terrengløpsaktiviteten på Agder og landet for øvrig. Deltakerantallet lå på et lavmål, og i KM var det nesten nok medaljer til alle som meldte seg på. Trioen hadde også i tankene å få til et langt og krevende løp som kunne sammenlignes med store fjelløp som Besseggløpet, Gaustaløpet og Femundløpet.

Utpå seinsommeren 1973 fant den nevnte trioen seg et utsiktspunkt i et kirsebærtre på Svaland. Derfra kunne de skue over mange blåner og et terreng som lå der og innbød til seige langturer. Bærene var godt modne og inntaket betydelig. Om frukten hadde gjæret er uvisst, men planen om løypetrasé modnet i alle fall. Til slutt kom løypelengda opp i 27 km. To vilkår var viktige; løypa måtte passere Svalandstårnet (332 moh.), og start og mål måtte være på idrettsplassen på Birkeland der nytt klubbhus var oppført et par år før. Det var også viktig at Birkenes idrettslag skulle være offisiell arrangør. Tanken var å sette i gang i juli 1974. Langrennsløpere fra IL Gry foreslo derimot slutten av oktober, for «... *då he me begynt å kjæme litte grann i form*». Og sånn ble det.
(For ordens skyld; trioen var Kristian Svaland, Torfinn Løland og Trygve Løland).

Resten er historie.

Her følger ei liste over store og små (tilfeldige, men historiske) hendinger som har skjedd mens Svalandsgubben har rusla og løpt gjennom myr og skau i 49 år.

1974: Den første Svalandsgubben med 76 deltakere. Et steg for menneskeheten. Birkenes idrettslag fylte 50 år, og Arvid Falander 10. Ole Per Strædet vant NM i skiskyting. Kristen K. Flaa var høvding i Birkenes og Richard Nixon tusla bakveien ut av det kvite huset i Amerika. Magne Myrmo ble historisk som sistemann som vant et VM med treski under beina. (Navnet hans klinger fint i samband med myrløpet Svalandsgubben). Også Berit Markussen ble historisk som første kvinne i idrettslagets hovedstyre (etter 50 år).
Siri Bjorvand 1.04.21 og Reidar Andreassen 1.53.29 ble de første vinnerne i gubbehistoria. (Reidar hadde 14 dager tidligere vunnet KM i langdistanseorientering og vist sin imponerende allsidighet). Damene løp så langt som 12 km med start på Svaland, en ny langdistanseopplevelse for idrettskvinner på Sørlandet! Å la damer løpe 27 km var uhørt og utenfor arrangørens (og Norges Idrettforbunds) villeste fantasi. Gutter som ikke hadde oppnådd senioralder på 21 år ble tilbudt ei

løype på 15 km med start i Trongedal. Den ble vunnet av Arild Solås på 1.15.17. Gubbekomiteen ville ikke regne denne løypa som fullverdig gubbedeltakelse, for guttene ville jo seinere bli voksne og løpe langløypa(!). Ordninga varer ennå, og for denne klassen føres ikke statistikk bortsett fra oversikt over alle vinnerne.
Startkontingenten var 15 kroner for alle aktive, 10 kroner i turklassen. I innbydelsen het det om legeattest: «Lagledere er ansvarlig for gyldig legekort i henhold til Norges Idrettsforbunds regler». Gavepremier fra bl. a Svaland driftslag og K. Løland bikubefabrikk. Trimtiltak også for tilskuerne. Disse ble tilbudt 12 km natursti i løypa, mot løperetningen, og busstransport over den gamle Mollestadbrua med LTB til starten. Arrangørstaben var i grove trekk den samme som for NM på ski i 1963, med Roald Lien som øverste tidtakeransvarlig. Tidligere på året hadde den gjengen også hatt ansvaret for o-løpene Tjønntveitløpet og Sørlandsgaloppen, sistnevnte med hele 1755 løpere fra ni nasjoner.
Antall startende i Gubben: 51 menn, 7 damer og 18 gutter. (I tillegg 41 i naturstien).

1975: Ny vei på østsida av Ogge ble høytidelig åpnet. NM på ski på Flatebygd. Oddvar Brå med rekord på femmila. Idrettsprofiler som Marit Myrmæl og Ingrid Christensen var også populære. Kristian deltok. Mange dugnadstimer for birkenesingene i anledning NM. BIL var offisiell arrangør sammen med Oddersjaa, men hadde svært god hjelp av Otra IL.
Dette året tok NRK i bruk fargefjernsyn i faste sendinger. «Birkeland telefonsentral hadde 324 abonnenter, og til Kristiansand soknet 82», – ifølge bygdeboka. 1975 var også det første året jenter fikk lov til å stille lag i «vårens vakreste eventyr», Holmenkollstafetten(!).
Enkelte damer (to) forlangte flere kilometer og løp den lange gubbeløypa. Unge Reidun Setane (17) var sprekest med 3.06.47 litt foran Helga Vehus. Kortløypa ble vunnet av Kirsten Hald, Oddersjaa. Reidar A. senka rekorden fra året før til 1.50.33. Løpet var allerede blitt populært over store deler av landet. I gubbemeldinga (årsmeldinga) får vi en geografisk oversikt: «Løpere fra alle kanter av landet, som Karasjok, Hallingdal, Stavanger, Oladalen, Holmestrand, Lofoten, Engesland, Larvik, Oslo og Ydderstad». 1975 var året tursykkelrittet «Birkenesrunden» kom i gang. På initiativ fra Gunnar Høygilt ble også «Sørlandsklassikeren» innført. Det var en trippel bestående av turlangrennet Himmelsynaløpet (seinere Birkenesløpet), Birkenesrunden og Svalandsgubben. Tilbudet varte i noen år, og bidro antakelig til økt interesse også for Gubben.
Antall: 123 menn, 2 damer i langløypa, 11 damer i kort og 35 i gutteklassen.

1976: Ivar Formo vant femmila i OL i Innsbruck. Egil Johansen vant sitt første senior-VM i orientering. Til OL i Montreal reiste to gubbemedarbeidere, Gunnar Høygilt som trener for de norske sykkelrytterne og Wenche Flaa som spretten ungdom.
NM i temposykling ble arrangert i Birkenes. Det mesterskapet gjaldt kun for menn ...
Ufyselige forhold gjorde at Tjønntveitløpet i orientering 3. oktober måtte avlyses. Årsmeldinga: *«Avlyst på grunn av liten skaubrannfare! – Mosfjellveien var utrast, alle myrer var omdannet til innsjøer og det var 10-15 cm sporsnø».*
Gubbekomiteen hadde lært, og damer ble for første gang offisielt invitert til å løpe langløypa, riktig nok kun turklasse og aldersgrense 21 år som blant menn. Damene fikk dermed valget mellom kort og lang løype. Likestillinga var kommet langt, og ordninga vedvarer den dag i dag. Elin Pedersen ble likevel enslig dame i feltet, men tida ble så god som 2.37.02. Den lettbeinte graveren og revejegeren fra Vestfossen, Helge Hals, pressa rekorden for menn ned til 1.47.52. Kunstneren Ånen Nyhaven tegnet den berømte gubbelogoen.
Antall: 108 menn, ei dame i langløypa, 7 damer i kortløypa og 35 gutter.

1977: Jan Fjærestad mellomlanda på Kjevik og løp Gubben på rekordtida 1.43.44. Kvaler i gubbekomiteen for å støtte ham med 400 kroner (under bordet) for flybilletten. Den treningsvillige og kondisjonssterke bergenseren skulle videre til landslagssamling i orientering. Sterk tid også av Egil Johansen, 1.45.21. Elin Pedersen var igjen eneste dame i langløypa. Minigubben for jenter og gutter 11-16 år ble innført. De løp ei runde ved idrettsplassen på ca. 2 km. NM i maraton arrangert

av Lillesand idrettslag med løype langs Birkelandsveien. Kommende gubbedatasjef Dag Ivar Skåre ble født dette året. En annen begivenhet for Birkeland var at grunnvannsbrønnen på Flakk (like ved gubbeløypa) ble tatt i bruk. Endelig slutt på brunt vann fra Espe!
Antall: 148 menn, ei dame, 10 damer kort, 30 gutter, 31 mini.

1978: Egil Johansens jubelår. Vant KM, NM, VM, Blodslitet og Svalandsgubben. (Blodslitet er et langløp i orientering, ca. 25 km i luftlinje. Ble arrangert dagen før Gubben). Egils gubbepers på 1.45.08 er fra dette året. Han har hele fem løp på 1.47.14 eller bedre. Av de fire damene i lang løype var Kirsten Hald best. Så mye som 195 personer var med på naturstien. Siden har det antallet variert sterkt, og 2006 ble siste året med dette tilbudet. O-løperne Viggo Åberg og Øystein Halvorsen imponerte med 1.46.29 og 1.47.55. Øystein, som til tross for sine gode prestasjoner i langdistanse med to NM-gull, grudde seg litt før start og kom med uttalelsen: *«Dette hadde jeg aldri blitt med på hvis ikke det var frivillig»!* For første gang fikk damer lov til å være med i Marcialonga. (Italienerne ligger etter Gubben). Skiskytterlandslaget var på sommersamling og fikk prøve gubbeløypa uten at det var blaut og kaldt. Likevel ble Gubben fort omdøpt til «Myrløpet» av den humørfylte gjengen som besto av VM-mester Eirik Kvalfoss, Tor Svensberget, Svein Engen, Terje Krogstad og Kjell Søbakk pluss trenerne Kjell Hovda og Anders Besseberg. *«Mil etter mil»* av Jahn Teigen ble til lystige toner med ny tekst: *«Myr etter myr etter myr ...»*.
Antall: 191 menn, 4 damer, 19 damer kort, 41 gutter, 45 mini. Total aktivitet, med natursti, 495.

1979: Den nye Mollestadbrua ble åpna. Dermed fikk den gamle og forholdsvis smale fra 1912 avløysing, og LTB fikk et greiere buss-veivalg med gubbedeltakerne til Svaland og Trongedal. Gubben investerte 100 kroner som andelsbevis i idrettslagets nyinnkjøpte snøskuter. Bikubefabrikken i Varpelia brant ned til grunnen. Kristian sørget for at wienerbrød ble innført på kommunestyremøtene. NM i skiskyting ble arrangert i Øvrebø med både hjelp og deltakelse av gubbekomiteen. Per Storjordet ble omtalt i avisene, ikke for sin fjerde gubbestart, men i form av en reportasje om den fryktelige opplevelsen han hadde lille julaften 1972 da han fant vraket etter det styrtede flyet i Askerskogen med 40 omkomne, men også med fem overlevende.
Kirsten Hald tok sin andre gubbeseier med den gode tida 2.19.37. Den andre også for Egil. Fram til nå hadde begge dameløypene vært uten aldersinndeling. Nå ble det innført juniorklasse i kortløypa. De unge viste vei, og Inger Lise Løyning vant med 55.47, mens Marianne Mjølne i seniorklassen fikk 1.07.05. Deltakelsen i juniorklassen for gutter nådde toppen, 49 stk. – som er rekord ennå.
Antall: 179 menn, 3 damer, 22 damer kort, 49 gutter, 70 mini.

1980: For første gang i historia ble ei kvinne valgt til et lands president; Vigdis Finnbogadottir på Island. Bjørg Eva Jensen ble også historisk med OL-gull i skeiseløp. Rabalderet om hengebrua på Flakk begynte. En konsulent i Veivesenet hadde allerede i 1978 slått fast at brua enten måtte utbedres eller stenges. Nå kom det varsel fra kommunen om at den måtte stenges. I et høflig svar fra gubbekomiteen ble det vist til at spredninga i feltet nok var såpass stor at trampinga på brua på ingen måte utgjorde noen fare. Den holdt.
Åse Karin Drangsholt og Egil Johansen ble gubbevinnere.
Antall: 176 menn, 3 damer, 23 damer kort, 40 gutter, 57 mini.

1981: Damer fikk lov til å delta i Sveriges største turlangrenn, Vasaloppet. (Beste dame nr. 411 i herreklassen. Egen klasse for damer ble først innført i 1997!). Det første London maraton ble vunnet av gubbedeltaker Inge Simonsen. Han delte seieren med amerikanske Dick Beardsley på 2.11.48. (Gubben løp han på 1.48.00 i 1977 etter å ha løpt litt for langt).
NM i temposykling for andre gang i Birkenes. Lysløypa i Birkenesparken ble offisielt åpna.
Den gode løperen fra Egersund, Jarl Gaute Aase, vant Gubben. Hadde fra før to seire i juniorløypa. Han vant også flere norgesmesterskap og det svenske storløpet Lidingeøloppet. Besynderlig at ingen damer valgte å stille opp i langløypa dette året. Janne Marit Andreassen vant den korte.
Antall: 163 menn, ingen damer, 22 damer kort, 31 gutter, 54 mini.

1982: Verdens første SMS ble sendt. Oddvar Brå's stav brakk under et skirenn i Oslo. Under et skirenn i norgescupen for junior i Birkenes viste kommende stjerner som Hilde Gjermundshaug (Pedersen), Terje Langli, Marit Wold (Mikkelsplass), Torgeir Bjørn og Arild Monsen seg fram. Ny skytebane i Flakke loner ble innviet 21. august. Dermed var siste skudd avfyrt ved Haugevann. Gubbekomitéen var godt plassert i skytterlagets styre og støttet med et andelsbevis på hundre kroner. *Berse naturreservat* ble oppretta dette året. Dette vannet ble for øvrig kalt *Bergsø* i 1896. Unni Drangsholt og Egil Johansen gikk til topps i Svalandsgubben.
Antall: 168 menn, ei dame, 19 damer kort, 45 gutter, 54 mini.

1983: Helge Dolsvåg, en av de store gubbeprofilene, løp på 1.45.33 og overtok dermed hegemoniet etter Egil. Helge vant først tre juniorløp, deretter seks ganger i hovedløypa. Anita Wiberg var eneste dame i langløypa og fullførte i fin stil.
(Trygve i gubbekomitéen ble lurt til å stille opp i NM i maraton i ei flat asfaltløype i Mandal. Han ble så stiv i beina at han måtte eke seg baklengs ned trappa til dusjen).
Antall: 148 menn, ei dame, 19 damer kort, 42 gutter, 43 mini.

1984: Dag Otto Lauritzen tok OL-bronse i Los Angeles, fem år etter debuten i Gubben. NM i nattorientering i Birkenes. (Avis: Ja til nye Tofte, nei til nattorientering). O-profiler som Ragnhild Bratberg, Øyvind Thon, Håvard Tveite, Petter Thoresen, Bjørnar Valstad og Sigurd Dæhli var med. Sistnevnte var egentlig påmeldt til Gubben i 1978, men måtte avstå på grunn av skade (en brukket finger). Dette året gikk skiskyting fra skytterlaget til idrettslaget, og det ble starten på en fantastisk periode for denne idretten i Birkenes. Perioden varer i aller høyeste grad ennå!
Vinnere av Gubben ble Inger Lise Løyning Skaar og Helge Dolsvåg.
Antall: 145 menn, 2 damer, 19 damer kort, 35 gutter, 50 mini.

1985: Heimeseier i gubben! Førsteårssenioren Arvid Falander gikk til topps med 1.52.13, ei imponerende tid for en jypling. Den er fortsatt hans personlige rekord. Bare Arvid og storløperen Helge Dolsvåg har prestert å gå rett fra seier i junior til gubbeseier påfølgende år. Ny førsteplass til Inger Lise i dameklassen. Av andre store begivenheter dette året kan nevnes at AHA med venndølen Morten Harket gikk til topps på Billboard-lista, vraket av Titanic ble funnet og gebyr ble innført på bankgiro og sjekk.
Antall: 142 menn, ei dame, 22 damer kort, 31 gutter, 31 mini.

1986: Gubbevinnere ble igjen Inger Lise Løyning Skaar og Helge Dolsvåg.
Antall: 135 menn, ei dame, 30 damer kort, 34 gutter, 31 mini.

1987: Gunn Margit Andreassen, som aldri har prøvd seg i den ordentlige Gubben, deltok i minigubben, nok til at hun blir med i stjernegalleriet av idrettshelter som en eller annen gang har deltatt i Svalandsgubben. (Se notatet «Gubbedeltakere»). Nok en gang ble det gubbeseier til Inger Lise og Helge.
Antall: 164 menn, 2 damer, 35 damer kort, 21 gutter, 35 mini.

1988: Trimtiltaket «Espe rundt» begynte så smått å ta form etter mange felles treningsturer blant en gjeng ihuga løpere. Fra og med våren neste år, 1989, ble løpet startet i sin nåværende form. Siden har Ivar Skåre stått med stoppeklokka i tuna si hver eneste torsdag mellom påske og elgjakta, mens ei salig blanding av løpere har tatt seg rundt den 7 km lange og kuperte løypa. Fin trening for Gubben. Innen 50-årsjubiléet for Gubben vil Espe rundt nr. 840 være vel i havn(!).
Gubbevinnere for 1988 ble Turid Sandkjær Lie fra Nordheimsund (opprinnelig Grimstad) og Joar Kvaase fra Høvåg.
Antall: 154 menn, ei dame, 32 damer kort, 23 gutter, 27 mini.

1989: Berlinmurens fall, og den 16. Svalandsgubben. Jenta som forlangte flere kilometer i Gubben-75, Reidun Setane, nå Forbes, la ut på lang skitur fra Nordkapp til Lindesnes. Igjen var hun første kvinne til å gjøre en banebrytende prestasjon. I gruppa på fire var også hennes mann, og de kalte turen «Norges lengste bryllupsreise». Turen var en del av grunnlaget for utgivelsen av DNT's bok «På ski i fjellet».
Ingvild Mulen og Helge Dolsvåg vant Gubben.
Antall: 124 menn, ei dame, 27 damer kort, 30 gutter, 32 mini.

1990: Tor Helge Hodne og Irene Beate Øhrn vant Gubben. Begge var aktive orienteringsløpere, og Tor Helge hadde tidligere klart å komme på pallen i junior-NM både i orientering og terrengløp.
I Sveits ble kvinners stemmerett endelig innført over hele landet(!). Dette året kunne el-bilen feire 100-årsjubileum, siden det aller første elektrisk drevne kjøretøyet så dagens lys i 1890, oppfunnet av William Morrison og med effekt på 2,5 hestekrefter.
Antall: 158 menn, 5 damer, 41 damer kort, 26 gutter, 25 mini.

1991: Harald Vestøl ble ordfører Birkenes, Harald Rex overtok resten av Norge og Boris Jeltsin ble den første presidenten i «nye» Russland. I Gubben vant Irene Beate Øhrn igjen. Det samme gjorde Helge Dolsvåg. Men nå sa han stopp. *«Denne løypa er for farlig!».* (Likevel dukka han opp igjen i 2004). Trude Harstad vant den første av sine ni seire i den korte løypa. Når skal Trude løpe Gubben for ordentlig, tru ...?
Antall: 165 menn, 8 damer, 44 damer kort, 24 gutter, 23 mini.

1992: Klokka 02.40 tirsdag 18. august dette året ble en voksen hannulv påkjørt av toget ved Rettfossen ved Vestøl. Den ble dermed den andre kjendisen fra denne lille bygda etter ordfører Harald. Tor Helge Hodne tok sin andre gubbeseier, mens triatleten og kommende norgesmester på sykkel, Camilla Hott Johansen tok sin første.
Antall: 137 menn, 3 damer, 29 damer kort, 19 gutter, 19 mini.

1993: OL-fakkelen på gjennomfart i Birkenes. Flere gubbemedarbeidere brakte den framover. Løperfenomenet Vera Nystad vant langløypa. Seinere skulle hun bli blant de beste veteranløperne i heile verden. I skrivende stund innehar hun verdensrekorden på maraton for de over 75 år. Hun løp 42195 meter på 3.38.58 som 77-åring i 2022. Slå den!
1993 var året da løypa måtte legges om i start- og målområdet på grunn av stadig bygging i Havane og på Tollenes. (Den ble litt kortere, aldri kontrollmålt, men fortsatt 27 km). Finn Terje Uberg vant herreklassen med 1.48.09. Gode tider dette året med ny løype og fine forhold.
Antall: 172 menn, 10 damer, 24 damer kort, 24 gutter, 17 mini.

1994: OL på Lillehammer. Thomas Alsgaard holdt oppvisning på tremila og åpna gullrushet. OL-debut for birkenesingen Gunn Margit Andreassen. Trond Harstad var Svalandsgubbens mann i OL i egenskap av president i Norges Skiskytterforbund. (Tilskuer Trygve vandra gatelangs i sprengkulda mens han venta på nattoget, tok inn i varmen i et øltelt, men sovna og blei heven på haue ut igjen).
Mette Homme 2.12.14 og Ole Petter Hjelle 1.50.18 ble vinnere av Gubben.
Antall: 145 menn, 6 damer, 25 damer kort, 18 gutter, 19 mini.

1995: Franske Sophie Villeneuve, som er OL-deltaker både sommer og vinter, med rekord i dameløypa, 52.03. Den står ennå og blir stående (ny løype i 2015). Bodil Sandvik 2.21.29 og Olav Arnfinn Arneberg 1.50.53 vant den lange. Lars Aasheim Svaland så dagens lys, og han begynte straks å trene for framtidig skiskyting og Svalandsgubben. Stein og Diana Hoff løp Gubben som en slags «oppladning» før de skulle ro over Atlanteren.
Antall: 165 menn, 8 damer, 29 damer kort, 22 gutter, 17 mini.

1996: Vebjørn Rodal vant gull på 800 m i OL i Atlanta. (Trygve sto plutselig i sofaen og heia kl. 3

på morraen). Tove Andersen fra Vennesla 2.26.05 og Frode K. Salomonsen fra Gjesdal 1.54.00 tok hver sin gubbeseier.
Antall: 148 menn, 12 damer, 31 damer kort, 32 gutter, 12 mini.

1997: Rekorden i dameklassen presses stadig, imponerende 2.11.08 av Mette Homme fra Øvrebø. Også Karl Gunnar Skjønsfjell fra Nordreisa imponerte med løpstida 1.45.15 etter ei litt spesiell oppladning. Dagen før hadde gått med til ei økt på seks mil på rulleski. Og etterpå skulle han videre til Beitostølen for å gå langrenn i verdenscupen.
Det første turkartet over Birkeland og omegn ble utgitt. Nærmere 1000 stedsnavn. Ansvarlig karttegner Vidar Haslum. Kartet inspirerte til kulturorientering fra neste år.
En annen stor begivenhet var VM i orientering i Grimstad. Mange nye o-kart ble laget, også innenfor vårt nærområde, som Toplandsheia og Beisland.
Dette året fikk Svalandsgubben henvendelse fra Fes i Marokko om løpere som ville komme til Norge. Det gjaldt gode løpere, den beste ble oppgitt til å ha 28.35 som pers på 10 km. Brevet var flott underskrevet med stempel fra *Widad association sportive athletisme de Fes*. For å sikre at de kunne få visum, ble vi bedt om å fakse en innbydelse til ambassaden i Marokko. For ikke å bli en brikke i innvandringspolitikken avsto vi fra det.
Antall: 159 menn, 17 damer, 30 damer kort, 23 gutter, 10 mini.

1998: Gunn Margit Andreassen skrev seg inn i idrettshistoria. Første birkenesing med medalje i OL, bronse i skiskytterstafetten. Flom og livsfarlig i Hønsehølen, 55 mm nedbør siste natta. Måtte løpe langs veien i Trongedal. Kondis-redaktør Runar Gilberg vant og skrev etterpå i bladet sitt at gubbesokker blir aldri kvite igjen. Den godeste Runar hevdet også at Svalandsgubben ikke er som andre løp i skauen, for *«bakkene er brattere, myrene blautere, steinurene glattere og kilometrene lengre*». Det meste stemmer! Tone Spikkeland Helle vant dameklassen med 2.33.58. Den godt voksne og humørfylte gubbevennen Martin Husom sendte en skriftlig kommentar etter løpet: *«Det er rart at et slikt blodslit kan resultere i slik tilfredsstillelse, glede og velvære. Det er neppe noe lag som har vridd så mye svette ut av min tørre kropp som Birkenes, OG TAKK FOR DET»!* Etter endt løpskarriere underholdt Martin i flere år løperne med liflige trekkspilltoner ute i løypa.
1998 var første året med kulturorientering i Birkenes. Ved å sette ordet «kul» foran turorientering og ta i bruk poster med tilknytning til menneskelig virksomhet fikk denne formen for trim en betydelig oppsving. Tur-o hadde vært en del av o-gruppas tilbud siden 1970, med vekslende oppslutning.
Antall: 158 menn, 15 damer, 44 damer, kort, 23 gutter, 10 mini.

1999: Amerikaneren Bill Clinton var på besøk i Norge i oktober, men ble ikke med i Gubben. I Birkenes var det fest da idrettslaget feira sitt 75-årsjubileum.
Marianne Monan var beste dame i Gubben med 2.30.52, mens en kommende gubbegjenganger, Ole Kristian Heggheim hentet sin første tittel med 1.53.53.
Antall: 176 menn, 19 damer, 48 damer kort, 14 gutter, 15 mini.

2000: Dobbeltseier til Øvrebø. Mette Homme vant enda en gang, nå med tida 2.14.19. Skiløperen Geir Ludvig Aasen toppet lista blant herrene med 1.54.31.
Antall: 164 menn, 8 damer, 38 damer kort, 17 gutter. Mini ukjent.

2001: Gubben ble innhentet av dataalderen, fikk egen heimeside. Et annet framtidsretta tiltak var å bli kvitt en haug med klasser. I stedenfor aktive, bedrift, veteran og mosjon ble alle samlet i en klasse for menn og en klasse for damer i lang løype. Men fortsatt deles kortløypa på 12 km mellom damer og jenter, eller offisielt senior og junior. Derimot ble det fritt fram når det gjelder nedre aldersgrense. Alder spørres det ikke om heretter.
Det har blitt framsatt ønske fra enkelte menn om å få løpe den korte løypa. Men der er Svalandsgubben klinkende klar: **Gubben er 27 km**. Så kan livet deles inn i tre faser; ***du er for ung til å løpe Gubben, du løper Gubben*** – og ***du er for gammel til å løpe Gubben.***

En stor dugnadsgjeng med Terje Murberg i spissen sørget for å restaurere Flakkebrua. Høytidelig åpning i god tid før gubbeløpet. For første gang nådde deltakelsen den magiske 200-grensa i langløypa. Året bød på nye vinnere, i det Jekke Liby, Gjerstad og Reidar Røiseland, Knaben slo til med henholdsvis 2.19.07 og 1.53.17.
Antall: 187 menn, 18 damer, 39 damer kort, 9 gutter, 19 mini.

2002: Gunn Margit, sølv i OL! Enda et kapittel i idrettshistoria fra henne da hun nok en gang var en del av det norske laget i skiskytterstafetten. Data-verden hadde innhenta orienteringssporten, og BIL ble sammen med OK Sør og IL Vindbjart med på utgivelsen av et digitalisert kart over Kleppeheia. (Litt av gubbeløypa er med på det kartet).
Solveig Pedersen (Pettersen) hadde kommet på bedre tanker, kortløypa var for pinglete, og nå starta ho seiersrekka i langløypa med 2.19.42. Blant guttene var det Ole Kristian Heggheims tur igjen, nå med 1.53.25. Chris Jespersen fra Skånevik løp juniorløypa på 1.07.47. Det holdt bare til 3. plass, men i jr.-VM på 30 km skiskøyting 4-5 måneder seinere vant han gullmedaljen.
Antall: 171 menn, 14 damer, 34 damer kort, 27 gutter. Mini ukjent.

2003: Knut Aalien sletta Fjærestads «uslålige» rekord, løp på 1.43.37, sju sekunder raskere.
To o-verdensmestere dukka opp ved starten: Holger Hott med 1.44.29 (nr. 5 på adelskalenderen) og Bjørnar Valstad 1.49.02. Sistnevnte skrev et flott referat på heimesida www.staff-valstad.com der han skrøt av vinneren, løypa og arrangementet og ønsket seg sjøl tilbake en eller annen gang (når blir det, tru ...?). En tredje verdenstoppløper var også med, Anders Nordberg som har VM-sølv og er trener for o-landslaget i skrivende stund. Han løp på 1.56.40.
Solveig Pedersen vant dameklassen med 2.15.18, mens en annen trofast gubbesliter, Inger Lise Løyning Skaar, fikk sin bestetid dette året med 2.17.34. Hun hadde fra tidligere fire førsteplasser pluss fire i kortløypa.
Minigubben ble lagt om. Nå ble løypa ca. 5 km og fikk startplassen ved den berømte Mollestadeika.
Enda en klasserasjonalisering dette året; ingen damer junior lenger, alle i kortløypa i en klasse. Nå synes inndelinga å være perfekt, et minimum av klasser(!).
Minneverdig feiring av 30 års-jubiléet. Siden Kristian og Anne Rigmor hadde bygd på huset akkurat der løperne tidligere sneia hjørnet, måtte løypa inn i huset, gjennom kjøkkenet og ut verandadøra. En populær vri som fikk stor oppmerksomhet.
Antall: 190 menn, 22 damer, 27 damer kort, 12 gutter. Mini ukjent.

2004: Ny seier til Solveig, 2.14.54, mens en gjenganger i gubbesammenheng, Odd Snerthammer setta ny pers og vant med 1.49.20. Idrettsåret huskes ellers for Andreas Torkildsens første av sine to OL-gull i spydkast. O-gruppa kom med sin aller første utgave av kart over nærområdet ved Birkenesparken. Dette var før «sprint-orientering» var kommet ordentlig i gang og sånne kart i stor målestokk hadde blitt skikkelig populære.
Antall: 220 menn, 23 damer, 40 damer kort, 19 gutter, 27 mini.

2005: Ny bru ved Svinesund åpna for kjappe turer til og fra Sverige. Håp om flere svensker i Gubben, tru? Seier nr. 4 på rad for Solveig, 2.13.20. Øystein Sylta tok sin første gubbeseier (av flere) med 1.49.08.
Antall: 212 menn, 28 damer, 30 damer kort, 28 gutter, 23 mini.

2006: Ny gubbestjerne dukka opp, Kjersti Karoline Danielsen. Rekord med 2.10.39. Og mannen hennes, Øystein Sylta, fortsatte der han slapp året før, nå med tida 1.49.46. Siste året med natursti. Kjell Mass Mosfjell hadde holdt liv i den ei årrekke, men den store oppslutninga hadde gradvis gått nedover. De siste årene var trimsløyfa korta inn til ei runde rundt Fiane. Men 33 år med trim for både kroppen og toppen får vi være fornøyd med. Mange har nok hatt gode opplevelser og blaute bein i løpet av den tida.
Deler av gubbeløypa ble benytta til NM i sommerskiskyting da Birkenes idrettslag sto for nok et

norsk mesterskap som samlet hele landets elite. Ei asfaltert rulleskiløype sto ferdig rett før mesterskapet.
Antall: 193 menn, 23 damer, 26 damer kort, 14 gutter, 36 mini.

2007: Den aller første utgaven av iPhone kom på markedet. Irene Beate (Øhrn) Arnevik og Ole Kr. Heggheim vant Gubben, begge for tredje gang, med tidene 2.23.19 og 1.52.35.
Antall: 221 menn, 27 damer, 37 damer kort, 30 gutter, 37 mini.

2008: Den ubestridte gubbedronninga Kjersti Karoline Danielsen har for alvor tatt opp jakten på *Drømmegubben*, under to timer. Dette året ble det 2.03.58, en kraftig forbedring av løyperekorden. Øystein Sylta, en av Norges beste løpere på den tida, vant herreklassen med 1.46.51. Han har toppet lista til sammen fire ganger foreløpig (før 2023).
Antall: 264 menn, 37 damer, 41 damer kort, 31 gutter, 60 mini. Første gang over 300 i langløypa.

2009: Barak Obama fikk Nobels fredspris. Internasjonalt også i Svalandsgubben med seier til den sveitsiske o-løperen (VM-gull i stafett) Babtiste Rollier med den gode tida 1.45.21. Ei som har dominert i ei årrekke, Solveig Pedersen, vant igjen med 2.12.58. Den populære langrennsjenta har til sammen sju førsteplasser pluss tre i kortløypa (også kjent under etternavnet Pettersen).
Antall: 282 menn, 34 damer, 46 damer kort, 26 gutter, 31 mini.

2010: Kjersti Karoline **2.00.08.** Ingen over, ingen ved sida. Så nær, men ingen drømmegubbe. Men rekorden blir trolig stående lenge. Hvem skal klare drømmegrensa? Til nå har K.K. vunnet sju ganger. Debutanten Eirik Gramstad vant herreklassen på 1.49.41. Denne karen skulle vi få høre mer fra! (Beste dame bare drøye 10 minutter etter beste mann er rekord).
På dugnad ble det bygd ei solid bru i Hønsehølen, og dermed er det slutt på bekymringene om å bli tatt av flommen. Ellers ble det markert at det var 50 år siden det aller første *Heimdalsløpet* med et vellykka arrangement i den tidligere populære tur-traséen på et par mil over heia.
Jon Kristian Svaland utførte en bragd i Offroad Finnmark, et vanvittig terrengsykkelritt på hele 700 km på kryss og tvers over vidda. Sammen med makkeren Tor Halvor Bjørnstad vant han rittet på 2 døgn, 21 timer og 29 minutter til tross for at setet ramla av og han måtte sykle stående i ramma de siste tre milene.
Antall: 352 menn, 54 damer, 53 damer kort, 30 gutter, 51 mini. Første gang over 400 i langløypa.
For første gang flere damer i lang løype enn i den korte.

2011: Solveig Pedersen vant igjen, 2.14.44. Ny kjempetid i herreklassen, Eirik Gramstad, 1.44.07 og rett inn på tredjeplass på adelskalenderen.
Elbil-salget i Norge begynte å øke. «Hele» 1,4 prosent av alle solgte, nye biler i 2011 var elektriske.
Antall: 406 menn, 64 damer, 71 damer kort, 42 gutter, 54 mini.

2012: Den nye gubbekongen Eirik Gramstad satte rekord i Svalandsgubben med **1.42.35.** Gjelder ennå. Eirik er en sann gubbevenn som før 50-årsjubiléet har raska med seg hele sju seire. Blir det mer, tru? Nytt fantomløp av Kjersti Karoline med 2.00.41. Tone Wigemyr var nær rekorden til Sophie Villeneuve i kortløypa med 52.18. Stor ståhei på Svaland da skikongen Oddvar Brå passerte. De husket stavbrekket og hadde stilt opp et fint knippe med reservestaver. NM i terrengsykling i Birkenes, innspurten den samme som i Gubben. (De beste spolte seg opp Sarons dal!).
Antall: 449 menn, 66 damer, 81 damer kort, 30 gutter, 106 mini. Første gang over 500 i langløypa. Første gang over 100 i mini.

2013: Svalandsgubben feira 40 år. Som for 10 år siden ble løperne leda gjennom huset. Odelsjenta Ragnhild hadde overtatt, og både hun og mannen Frode syntes det var stas å få så mye fint besøk. Og på tuna spilte musikken. Norge rundt lagde reportasje.
En begivenhet fant sted på Heimdalsknuten da kultursjef Wenche Flaa Eieland samlet 200 damer

for å markere 100-årsjubiléet for kvinners stemmerett.
Vinnere av Gubben ble Kjersti Karoline 2.13.12 og Eivind Knutsen 1.48.46.
Et nytt løp litt utenom det vanlige ble arrangert for første gang dette året, Steinsland bygdemaraton – også kalt «Ogge ront». Løypetraséene til Gubben og «Ogge ront» krysser hverandre på toppen av Trongedal og i Dalanshola.
Antall: 479 menn, 61 damer, 102 damer kort, 35 gutter, 80 mini. Første gang over 100 damer, kort.

2014: Tomas Bereket, som ble nr. 2 i Gubben i 2011 etter Gramstad, klarte å slette rekorden til Reidar Andreassen i Besseggløpet denne sommeren. Han løp på 1.15.40 mot Reidar 1.16.48 i 1962. Padle- og turkartet OGGE ble utgitt av Birkenes idrettslag. Kartet, som dekker *hele* Ogge og en del av terrenget rundt, er trykt på vannfast og rivesikkert papir, noe som gjør det godt egnet til bruk både til vanns og i skau i all slags vær. Stein Coward (gubbepers 2.03.20) sto for digital tegning, mens Ivar Skåre, Bjørn Stormoen og synfarer Trygve Løland var hjelpere.
Erik Udø Pedersen satte rekord i den opprinnelige juniorløypa med 1.00.03. Siste sjanse før senioralder og omlegging av løypa. Erik har preget listetoppen både i mini, junior (4) og seinere også i senior (foreløpig 3). Deltakerrekorder i flere klasser dette året. Flest damer totalt med 224 (132 i kort og 92 i lang løype). Hele 559 menn var med i Gubben, og dermed 651 totalt i den lange, også det rekord. Med alle deltakere, smått og stort, var 885 personer med. Igjen var det Solveigs tur til å vinne dameklassen, mens Eirik Gramstad tok seg av herreklassen. Tidene ble 2.20.44 og 1.51.26.
Antall: 559 menn, 92 damer, 132 damer kort, 34 gutter, 68 mini.
Første gang over 600 i langløypa. Første gang over 200 damer totalt.

2015: Ny kortløype, kalt Kortgubben. Slutt med busstransport og trafikkaos. Felles løype for alle under 21 år. Også tillatt for voksne damer. Fra nå starter alle (bortsett fra mini) i Birkenesparken. Det eneste minuset med å flytte damestarten vekk fra Svaland var at enkelte fastboende savnet stemninga og den gode odøren som tidligere hadde senka seg over heia.
Vinnere i den nye løypa ble o-verdensmester Marianne Andersen, 1.01.23 og Kristian Tjørnhom, 51.26. Best i hovedløypa ble Ingeborg Kristine Lind, Gular med 2.16.55 og Eirik Gramstad, Vidar med 1.45.20. Ny deltakerrekord igjen. På grunn av oppsving i Minigubben til 111 ble total aktivitet hele 904. Svalandsgubben kom på sokkel i Birkenesparken, kunstnerisk utskåret i tre av Terje Gordon Jensen. Høytidelig avduking rett før fellesstarten. En epoke var over da gamle Mollestad skole ble kontrollert nedbrent, – som en planlagt øvelse for brannvesenet.
Antall: 530 menn, 96 damer, 124 damer kort, 43 gutter, 111 mini.

2016: Marianne med rekord i kortløypa, 57.38. Den står ennå. Påfølgende sommer lagde o-gruppa i Birkenes IL et testløp for Marianne som siste oppkjøring før VM i orientering i Estland. Det resulterte i sølv denne gang, men hun har VM-gull fra før pluss hele 25 NM-gull. Hun var blant de nominerte som Norges beste kvinnelige idrettsutøver for 2017, men måtte i den sammenhengen se seg slått av skidronninga Marit Bjørgen.
Seier igjen til Ingeborg Kristine Lind på ny pers: 2.14.10. Eirik fortsatte vinnerrekka med 1.46.23.
Antall: 476 menn, 100 damer, 95 damer kort, 25 gutter, 108 mini. Første gang 100 damer i lang.

2017: Kunstneren Ånen Nyhaven lo da han oppdaget at han hadde tegnet to høyrebein på gubben, – 41 år etter. Forfatteren Thor Gotaas skrev bok om idrettsmannen Reidar Andreassen fra Herefoss. Boka fikk navnet «Sørlandsekspressen». Rekordflom i Topdalselva, men i god tid før løpet. Hengebrua på Flakk fikk kjørt seg, og Gubben måtte benytte Teinefossbrua i begge retninger. Litt drøyere løpstider dette året. Øystein Sylta vant etter hard duell med Eirik Gramstad, tid 1.53.59. Kjersti Karoline suveren i dameklassen, 2.13.36.
Antall: 477 menn, 88 damer, 95 damer, kort 32 gutter, 98 mini.

2018: Astrid Furholt skrev seg inn i polarhistoria. **Gikk Roald Amundsens rute til Sydpolen!**

Hadde gubbeflagget med til polpunktet. Kort løype i Gubben, men lang tur i Antarktis!
Lars Helge Birkeland skrev seg inn i idrettshistoria. Første mannlige birkenesing med OL-medalje, sølv i skiskytterstafetten. Arendalsgutten Simen Spieler Nilsen skrev også historie med sin gullmedalje i skeiseløp. At kvartetten Håkon Svaland, Espen Uldal, Lars Helge Birkeland og Lars Åsheim Svaland gikk helt til topps i stafetten i NM i skiskyting var også en bragd som de som en gang skal skrive historia om Birkenes idrettslag må merke seg.
Trugetur gjennom gubbeløypa av bygdeoriginalene Olav N. Birkeland, Jonny Svaland og Trygve Løland i ein meter nysnø og mange nedbøyde trær over løypa. (Heildagsjobb, tok 8 timer).
Som i 2012 ble NM i terrengsykling arrangert av Birkenes idrettslag.
Etter press måtte vi tilbake til oppdeling av dameklassen i kort løype. Deltakerne ble fordelt på to klasser, senior og junior (under 21 år). Første vinner av yngste klasse (og totalvinner) ble Maren Wallin Frikstad, 1.02.54. Ellers viser tendensen at flere damer velger den lange løypa mens deltakelsen i Kortgubben gradvis går ned. Rekordmange 103 damer løp langløypa i år. Vinnere ble Kjersti Karoline og Erik Udø Pedersen med de knallgode tidene 2.05.20 og 1.44.25. Toeren i dameklassen, Ingeborg Kristine Lind, løp seg rett inn på andreplass på adelskalenderen med den svært gode tida 2.07.33.
Et nytt populært tiltak for de aller minste ble innført, nemlig Knøttegubben. Så mange som 133 smårollinger løp, gikk eller ble leid rundt idrettsplassen. Og alle fikk premie. Det at de aller minste ble med utgjorde ny rekord i total aktivitet med 966 stk.
2018 var også året da galskapen med å løpe flere runder i gubbeløypa starta. Ultraløping var blitt mer og mer populært, og hardhausen Gunnar Næss ville markere at han skulle gjennomføre sin 20. Svalandsgubbe og tok like godt tre runder *ekstra* før start, riktig nok på eget ansvar i svarte høstnatta med regn og vind. Og det skulle balle på seg og bli enda verre! (Se 2019 og 2022).
Antall: 502 menn, 103 damer, 94 damer kort, 24 gutter, 110 mini, 133 knøtt.

2019: Rekord i Kortgubben, Kristian Pytten 50.14. Den står ennå. Ny dame med knalltid, Ingrid Ukkelberg 2.10.35. Kamp i herreklassen, tre kjenninger på topp: Erik Gramstad 1.51.03, Erik Udø Pedersen 1.51.11 og Øystein Sylta 1.53.15.
Det nye turkartet, BIRKELAND, ble utgitt dette året. Et eget kartsymbol for gubbeløypa er unikt i verdenssammenheng. Godt jobba av Stein Coward, som i 2014 (Ogge).
Deler av gubbeløypa ble fredet! Da verneområdet ved Digeelva ble utvidet til å hete *Øygardsmarka og Brattefossheia naturreservat,* kom også en del av løypa innenfor vernet, som matstasjonen ved Svarteberg. Ved et «pennestrøk» ga Birkenes kommune bort 36000 mål til Evje og Hornnes. Dermed mista vi vår del av Himmelsyna, og kommunens høyeste punkt gikk fra ca. 646 moh til 531 moh (Storemyrknuten).
Ultraløperne fortsatte sin private løpefest som varte i to døgn. Verst av alle var Øyunn Bygstad som fullførte hele åtte runder. Dette skulle være en test av viljestyrke og det å ha det vondt, og hun visste hva hun gikk til: *«Du må lete med lys og lykte for å finne et verre terrengløp når føret er vått».*
Andre var også med noen runder, men for Svalandsgubbens likestillingspolitikk var det perfekt at ei dame sto for den mest ekstreme prestasjonen. Øyunn hadde også et kort og greit svar til pressens lett forståelige interesse for galskapen. På spørsmål om hvorfor lød svaret: *«Fordi jeg kan ...»!*
Antall: 460 menn, 88 damer, 62 damer kort, 20 gutter, 92 mini, 118 knøtt.

2020: Ordet «Fullførgubben» ble innført. (Restriksjoner pga pandemi). Folk fikk løpe når de ville i løpet av ei drøy veke. Ingen tidtaking. Ca. 308 fullførte.
Antall: 235 menn, 73 damer.

2021: Lars Helge Birkeland debuterte i Gubben med en imponerende pallplass. Han ledet ved Trongedal, men friidrettsutøverne ble litt for sterke for ham heimover fra Svaland. Udø Pedersen 1.51.14, Gramstad 1.52.14, Lars Helge 1.55.11. Lars på Svaland hadde fått trent noen år og persa med 1.56.14 og femteplass. Unge Ingvild Sangesland fra Øvrebø, som hadde vunnet kortløypa tre ganger tidligere, imponerte med seier og 2.16.57.

Antall: 356 menn, 82 damer, 40 damer kort, 20 gutter, 60 mini, 90 knøtt.

2022: Ingvild Sangesland og Erik Udø Pedersen vant Svalandsgubben og er regjerende mestere i jubileumsåret. Vanskelige forhold, men Ingvild persa til 2.14.22, mens Erik løp på 1.53.00.
Rekordmange med i Knøttegubben, 139.
Idrettshistorie av frolandsjenta Marte Olsbu Røiseland med fem OL-medaljer, tre i gull!
Enda et turkart som dekker deler av Birkenes ble utgitt; «Lillesand» med bl. a de historiske kongesteinene fra 1783.
Nytt tartandekke på idrettsplassen. Gjennom årene hadde Svalandsgubben spart sammen noen kroner og bidro med en halv million til denne flotte nyvinningen som forhåpentligvis vil skape en solid oppsving for friidretten.
Martin Uldal debuterte i WC-skiskyting i Holmenkollen i mars 2022 med 20. plass, – som junior!
Også dette året var gubbehelga preget av ultraløpere. Både Mari Melsom Kristensen og Mark Hetherington tangerte Øyunns åtterunderstur fra 2019, mens Øystein Lorentzen «nøyde» seg med sju runder.
Antall: 386 menn, 101 damer, 41 damer kort, 13 gutter, 81 mini, 139 knøtt.

2023: Velkommen til Jubileumsgubben 29. oktober!
Husk også NM i orientering på Vatnestrøm.
Blir det ny (gammel) gubbelogo, tru...?
Gubbefest på folkehøyskolen lørdag 28. okt.

Jubileum også i 2024:
Birkenes idrettslag er 100 år.
Birkenesrunden for 50. gang.

Jubileumsstevner i 2024:
NM halvmaraton arrangeres av Birkenes idrettslag.
NM i terrengsykling arrangeres av Birkenes idrettslag.

Sluttord:
Utviklinga, og ikke minst likestillinga, har gått sin gang gjennom disse 50 åra. (Og det ble ny logo i 2023, – med gubbe og dame).
Det er fra denne skribents side å ønske at tida snart er moden for å vise såpass respekt både for likestilling og for Svalandsgubben at ***ALLE voksne av begge kjønn løper Gubbeløypa på 27 km***. Som en slags voksenopplæring kan ungdom opp til 20 år, av begge kjønn, slippe unna med kortløypa på 13 km. Et mer passende navn på den løypa blir da *Ungdomsgubben.*
Tida har vist at angående løping finnes det ikke noe «svake kjønn», og både Øyunn Bygstad og Mari Melsom Kristiansen har slått ettertrykkelig fast at når det gjelder langvarige fysiske utfordringer, tåler damer like mye som menn – og vel så det ...

Så får gubbekomitéen legge skylda på samtida for at kvinner ikke ble vist full respekt i starten. **Unnskyld!**

Svaland, 26.8. 2023
Trygve Løland, gubbe